

Velkobřezenská obrazová sbírka a zobrazení chotkovských interiérů

KVĚTA KŘÍŽOVÁ

Zkraje osmdesátých let minulého století jsme napomohli návratu a zhodnocení některých pozoruhodných obrazových děl z chotkovské sbírky na zámek Velké Březno (➤ obr. I-IV). Ze zámku Líčkova byl navrácen impozantní portrét Karla Chotka s řádem Zlatého rouna – dílo rakouského dvorního malíře Antona Einsleho (1801-1871) z roku 1846 (➤ reprodukce na obálce). Zvolili jsme pro něj důstojné umístění v hlavním zámeckém sále. Autor Chotkovy reprezentativní podobizny v tomto případě ještě setrval u hladkého typu biedermeierové malby, avšak póza portrétovaného a malířův zájem o detail již vykazují spíše historizující formu.

O kvalitě velkobřezenské obrazové chotkovské sbírky byla podána zpráva v roce 1983.¹ Dochovaný soubor není velký rozsahem, obsahuje ale řadu pozoruhodných prací. Jsou tu zastoupeni nejen čeští a rakouští autoři, ale i významní malíři němečtí a francouzští. V cenné kolekci chotkovských akvarelových kreseb vynikají práce portrétisty Boženy Němcové a přítele Františka Palackého Josefa Vojtěcha Hellicha (1807-1880). Na Velkém Březně uchovávaný dětský trojportrét s místodržitelským letohrádkem ve Stromovce z roku 1832 (➤ obr. VIII) úzce souvisí s dvěma dalšími kresbami tohoto malíře – skicou pražského letohrádku a posmrtným portrétem předčasně zemřelého syna Karla Chotka Emanuela z roku 1830 –, které jsou uloženy v Národní galerii v Praze.

Autory podobizen členů rodiny byly další vyhledávané miniaturisté období biedermeieru: Alexander Clarot (1796-1842) a Josef Bekel (1806-1865). Clarot kromě podobizen sester Karla Chotka Terezie a Louisy, provdané Clary-Aldringenové, z roku 1837 později vytvořil i dvě akvarelové kresby domácích psů.

Bekel, autor portrétů Františka Čelakovského a Josefa Kajetána Tyla, byl roku 1843 požádán o podobizny dospívajících synů Karla Chotka Antonína a Bohuslava. Pro malíře zřejmě nebylo snadné dobrat se povahy mladíků, sedících mu modelem právě v době, kdy teprve dozrávali v muže. A tak se rozpačitost pózy i výrazu Bekel snažil poněkud vyvážit krajinným detailem – v případě Antonína je to panorama velkobřezenského Kozího vrchu rozloženého přímo na stráni před zámkem a u Bohuslava najdeme siluetu nedalekého Střekova. Sedm let poté byly vytvořeny dva další protějškové portréty bratrů – olejomalby připsané rakouskému malíři Josefu Neugebauerovi (1810-1895).

Podobizna Karla Chotka z roku 1834 (➤ obr. V) a jeho otce Jana Rudolfa Chotka z roku 1837 (➤ obr. VII) jsou dílem předního rakouského portrétisty Friedricha Amer-

¹ Květa KŘÍŽOVÁ, *Z obrazové sbírky Chotků ve Velkém Březně*, in: Památky a příroda 8, 1983, s. 16-24.

linga (1803-1887). Vypovídají o anglické inspiraci a vlivu díla malíře Lawrence. Amerling pobýval v Praze, kde byl přijat na Akademii. Studoval tu souběžně s Bekelem. Následně dokonce užíval ateliér v chotkovském paláci. V roce 1828 odjel do Londýna a posléze do Paříže, kde působil v ateliéru Horace Verneta. V roce 1832 Amerling vytvořil známější portrét císaře Františka I. V chotkovské velkobřezenské sbírce se zachovala k této podobizně malířova přípravná akvarelová kresba.

K vynikajícím ukázkám portrétní akvarelové malby patří na Velkém Březně i podobizna snachy Karla Chotka, dcery generála Moltkeho Olgy, datovaná rokem 1854. Je prací německého malíře Theodora Schloepkeho (1812-1878). S řadou malířových obrazů včetně jeho životního díla – rozměrné scény *Niklosova smrt* – se můžeme setkat v prostorách zámku v jeho rodném Schwerinu. Měšťanský malíř ve dvorních službách Schloepke byl oceňován pro svůj prostý, bezprostřední přístup k práci a skromnost i decentnost výrazových prostředků. Podobně jako Amerling obdivoval v Paříži dílo malíře Horace Verneta (1789-1863) a byl jeho žákem. Součástí chotkovské sbírky na velkobřezenském zámku je přitom i signovaná Vernetova kresba – scéna z lovu s napoleonským jezdcem – a připisat by mu bylo možno také další výjev: útok císařské gardy na pevnost. Zcela výjimečnou uměleckohistorickou hodnotu má v chotkovském souboru dílo dalšího francouzského malíře Jeana Baptisty Isabeye (1767-1855) z roku 1792 – kresba se scénou pouličního masakru, patrně z období teroru Velké francouzské revoluce. Isabey byl zároveň obratným politikem a diplomatem. Roku 1811 byl povolán k habsburskému dvoru a jako člen Talleyrandovy skupiny se účastnil tři roky poté vídeňského kongresu. Vynikající kreslířské mistrovství Isabeye bylo vysoce oceňováno. Jeho velkobřezenská drobná, sepií bravurně malovaná a akvarelovaná kresba výmluvně promlouvá o dramatu doby.

Další portrét Olgy Chotkové, roz. Moltke, ze zámecké sbírky vytvořil roku 1864 německý malíř, žák mnichovské Akademie Richard Lauchert (1823-1868). Noblesní oválná olejomalba připomíná salónní podobizny druhého císařství, zvláště portréty francouzské císařovny Eugénie. Po roce 1854 Lauchert působil v Paříži a v Berlíně byl činný od roku 1860. Velkobřezenská sbírka obsahuje další reprezentativní podobizny členů rodiny Chotků. K nim patří především pastelové portréty Maroldova a Muchova mnichovského spolužáka, absolventa pražské Akademie, děčínského rodáka Kamila Stuchlíka (1863-1940).

V chotkovském souboru na zámku Velkém Březně jsou zastoupeny kresby francouzských malířů revolučního a napoleonského období, komorní díla miniaturistů obrozeneckého období i reprezentativní podobizny z ateliérů vyhledávaných německých, ruských a českých umělců období 19. a začátku 20. století. Sbírkou vypovídá o kulturní a společenské orientaci a kontaktech členů rodiny – především však o významné historické osobnosti Karla Chotka (1783-1868), někdejšího nejvyššího purkrabího českého království, předsedy zemského gubernia, Královské české společnosti nauk a zastávce českých historických památek.² S ohledem na uměleckohistorický význam pozoruhodné historizující architektury zámku Velké Březno, jeho stylové interiéry a mimořádně cenné sbírky je chybou, že tento památkový objekt dosud nepatří do souboru našich národních kulturních památek.

Součástí velkobřezenské rodové sbírky jsou rovněž pohledy do interiérů obývaných Karlem Chotkem. Jedním z nejzajímavějších dokumentů tohoto typu je anonym-

² Detailnější informace o významných osobnostech rodu podal Ivo CERMAN, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.

Empírová kamna, parkety, shodná výška a členění oken s mříží dokládají původ kresběného záznamu. Skříň s policemi na knihy, zachycená zcela vpravo, se zdá být totožná s nábytkovým kusem, který na jiném místě v chotkovské ložnici roku 1861 nakreslil Jan Ranzmayer (➤ obr. XIII). Mohlo by snad jít o památku na místo posledních chvil života některého ze členů rodiny. Vybavení místnosti je poměrně jednoduché - lože pro dvě osoby, komoda, klekátko. Podobně skromné bylo v roce 1855 zařízení pokoje, který v roce 1855 na zámku v Kostelci nad Orlicí obývala v dětském a dívčím věku Wilhelmína Chotková, roz. Kinská (nar. 1838), od roku 1859 manželka Bohuslava Chotka a později matka manželky následníka trůnu Žofie Chotkové (➤ obr. XIV). Kačinské interiéry doznaly změny po polovině 19. století. Informuje nás o tom kresba datovaná rokem 1867. Je dokladem přijímání nových stylů - druhého rokoka a historismu (➤ obr. 1).

V obsáhlém souboru zachovaných zobrazení dobových šlechtických interiérů u nás patří chotkovské dokumenty k těm nejméně okázalým. Jsou osobité a sdělují i leccos o povaze obyvatel zobrazených místností.³

ZUSAMMEN FASSUNG

Die Bildersammlung von Velké Březno (Großpriesen) und die Darstellung der Chotekschen Interieurs

In den Sammlungen des einst der Familie Chotek gehörenden nordböhmisches Schlosses Velké Březno (Großpriesen) befinden sich Zeichnungen von französischen Malern der Revolutions- und Napoleonzeit, Kammerwerke der Miniaturisten aus der Ära der nationalen Wiedergeburt, sowie repräsentative Porträts aus den Ateliers höchst gefragter deutscher, österreichischer und böhmischer Künstler des 19. und 20. Jahrhunderts. Die Kollektion sagt etliches über die kulturelle und gesellschaftliche Orientierung, über die Kontakte der Familie und vornehmlich über die historisch bedeutende Persönlichkeit von Karl Chotek (1783-1868), dem Oberstburggrafen des böhmischen Königreichs, Landesgubernialpräsidenten, Vorsitzendem der Königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften und Verteidiger von Böhmens historischen Denkmälern aus. Ein Bestandteil der Familiensammlung von Velké Březno sind auch Darstellungen der von Karl Chotek bewohnten Interieurs. Andere Aquarellzeichnungen dokumentieren wiederum den Zustand der Salons im Schloss Kačina (Katschina) kurz nach der Baubeendigung. In einem umfassenden Bestand der überlieferten Abbildungen der adeligen Interieurs jener Zeit bei uns gehören die Chotekschen Darstellungen zu den am wenigsten prunkvollen. Sie sind individuell und verraten auch manches über den Charakter der Bewohner der abgebildeten Räume. Angesichts der kunsthistorischen Bedeutung der beachtenswerten historisierenden Architektur, der stilvollen Interieurs sowie der außerordentlich wertvollen Sammlung ist es kaum begreiflich, dass das staatliche Schloss Velké Březno noch nicht in das Verzeichnis unserer nationalen Kulturdenkmäler aufgenommen wurde.

³ Interiérům rodiny Chotků byla věnována pozornost též v publikaci Květa KRÍŽOVÁ, *Šlechtický interiér v dobových zobrazeních ze zámeckých sbírek*, Praha 1993, a v katalogu rakouské výstavy Peter PARENZAN – Květa KRÍŽOVÁ, *Zeugen der Intimität*, Schallaburg 1997.